

ЛЕКЦІЯ 15 (33) ХРИСТОС – ІСТОРИЧНА ОСОБА

В попередніх лекціях ми зазначили, що ватро рахуватися з трьома фактами життя Ісуса Христа. По-перше, що Ісус Христос – це історична особа, яка жила понад дві тисячі років; по-друге, що Його розіп'яли на хресті і Він помер; по-третє, що по трьох днях після поховання домовина виявилась порожньою. І з цим треба якось рахуватися, і на це слід щось відповісти, що ж сталося. Християни кажуть про Його воскресіння. Погляньмо, які можуть бути інші погляди, теорії у цьому розділі.

На початку я хочу говорити про те, що Ісус Христос – історична Особа. Є свідчення письменників-істориків, це нехристиянські письменники, які кажуть про Ісуса Христа, які пишуть про Нього як про справді історичну Особу. Спочатку я хочу сказати кілька слів про юдейського письменника, відомого історика, найбільш значущого серед усіх, кого можна було б навести за приклада – це Йосип Флавій. Він народився в Єрусалимі приблизно 37 року після Різдва Христового в єврейській родині. Він здобув блискучу освіту – молода людина, що згодом стала фарисеєм по навчанню в різних фарисейських школах. 64 року після Різдва Христового у Римі сталася пожежа, і вважається, що Йосип Флавій відвідав місто. Як усі юдеї, відвідав посольство, висловив пошану, десь відданість, співчуття. І ось те, що він побачив, справило на нього велике враження. Перебуваючи в Римі Йосип Флавій познайомився з імператорською сім'єю і по поверненні до Єрусалиму він дізнався про підготовлюване повстання юдеїв. Вважають, що Йосип намагався переконати лідерів не робити цього, але водночас він усім серцем залишався фарисеєм, уболівав за народ, і коли почалося повстання, він командував силами юдеїв у Галилеї. Звісно, що римляни придушили повстання, і Йосип Флавій здався у полон римському воєначальнику Веспасіану. І ось десь у цей період він провістив Веспасіану, що той стане наступним імператором. І ось вражений цим пророцтвом Веспасіян не відпускав Йосипа Флавія від себе, поки воно не здійснилося у 69 році, до тих пір, поки Веспасіян не став імператором, і він дарував Йосипу Флавію волю, і пізніше Йосип Флавій приєднався до війська воєначальника Тита у війні Риму з Єрусалимом у 70 році. Йосип Флавій переїздить до Риму, стає близьким другом імператора, римським громадянином і решту життя він присвятив написанню книг про єврейський народ. Серед них відома, що цікавить нас двадцятитомна історія єврейського народу. Вона охоплює від періоду зародження єврейського народу до днів Йосипа, до повстання проти Риму. Йосип Флавій згадує чимало імен, що трапляються в Новому Заповіті: Пилата, Анни, Ірода, Івана Хрестителя. Двічі згадує Ісуса Христа. Перша згадка доволі стисла, пов'язана з ім'ям Якова: «раб Ісуса, Якого називали Христом». Три згадки досить конкретні і набагато значущі. Але його піддають критиці, сумнівам. Річ у тім, що Йосип Флавій не двозначно, а

прямо каже, що Ісус був Месією, і що Він на третій день явився Своїм учням. Розглянемо це свідчення. Я хотів би зазначити, що є сумнів щодо цієї фрази, цієї цитати, але ці слова підтверджують усі наявні рукописи його праць. Сама цитата звучить так: «Жила у ті часи мудра людина, що була звана Ісусом. Він був добродійцем і великодушний до людей. І багато з юдеїв та з народу стали його учнями. Пилат прирік Його до смерти через розп'яття, і ті, хто став Його учнем, не відмовилися від Його вчення. Вони повірили тому, що Він явився їм через три дні після розп'яття, і що Він був живий. Можливо, Він і був Месія, про Якого пророки провіщували чудеса.» Розглянемо досить уважно ось ці два уривки, два висловлювання Йосипа Флавія. По-перше, йде мова про те, що Ісус Христос жив, і вказано час, у який Він жив. Мовиться про те, що Ісус Христос був братом Якова. Деякі люди називали Його Месією, По-четверте, що люди знали Його як мудру й чуйну людину. По-п'яте, в Нього було багато учнів як серед юдеїв, так і поган. По-шосте, Його прирекли до смертної кари через розп'яття. По-сьоме, учні розповідають, що Ісус Христос воскрес із мертвих і явився на третій день після розп'яття. І по-восьме, як результат, Його учні продовжили проповідувати Його вчення. В юдейській літературі є й інші згадки про Ісуса Христа. І най більш значна є в трактаті «Синедрион». Вона підтверджує, що Ісуса було страчено напередодні Пасхи, що це було порушенням релігійних юдейських законів.

Поглянемо тепер на неюдейських, поганських письменників, авторів, які торкаються історії того часу. Відомий римський історик Корнелій Тацит, десь 55-120 роки від Різдва Христового. Він пережив правління багатьох імператорів. Він був зятем Юлія Агриколи, правителя Британії з 80 по 84 рік по Різдву Христовому. Його називали найвеличнішим істориком стародавнього Риму. Його визнано серед учених як людина високої моралі і порядности. І ось одна з його праць «Анали» охоплює історію Рима з періоду смерти Октавіана Августа 14 року до смерти Нерона 68 року після Різдва Христового. Він пише про відому пожежу Риму 64 року і про спробу Нерона перекласти провину на християн. Поглянемо на те, що він пише «Щоб покласти край чуткам, Нерон звинуватив і піддавав тортурам людей, що утискувалися за їхні «злі діла», і відомі як християнами. Засновник цієї секти, Христос, був відданий на смерть правителем Юдеї Понтієм Пилатом за імператора Тиберія. Їхні обурливі забобони час від часу придушувалися, але виникали знову й знову, але вже не тільки в Юдеї, але й у самому Римі. Їхні брудні й соромні діла притягували дедалі більше людей. Спочатку тих, хто визнавав себе християнином, ув'язнювали, потім за свідченням останніх сотні були приречені за антисоціальної підбурювання, ніж за підпал. Їх одягали у шкури диких тварин, стравлювали на них псів, розпинали, спалювали на вогнищах, і коли наставала темрява, вони палали в ночі, ніби смолоскипи. Такі дивовища Нерон влаштовував у

своїх садах, ховаючись у натовпі, переодягшись у візника. В результаті люди почали співчувати їм, хоч вони не заслуговували на смерть, будучи християнами. Бо люди розуміли, що чинячи розправу над християнами не заради збереження громадського добробуту, а заради задоволення примх однієї людини.» Тож, від Тацита ми отримуємо наступну інформацію. Розглянемо її уважно. По-перше, християнин називав себе на ім'я засновника їхньої віри – Христа. По-друге, Христа віддав на смерть Понтій Пилат. По-третє, це сталося за часів правління імператора Тиберія з 14 по 37 рік після Різдва Христового. Його смерть поклала край забобонам лише на деякий час, але незабаром вони з'явилися знову. По-п'яте, християнство особливо було популярним в Юдеї, де воно і виникло. По-шосте, потім воно поширилося в Римі. По-сьоме, коли пожежа зруйнувала чималу частину міста, Нерон звинуватив у цьому християн. По-восьме, їх переслідували за їхню віру. По-дев'яте, це визнавали несправедливим і багато римлян співчували християнам. І по-десяте, визнавали, що карали їх не заради громадського спокою, а заради задоволення примх Нерона.

Незабаром після цього Пліній-молодший подає повну цікаву оцінку християнству у своєму листі до імператора Траяна 112 року після Різдва Ісуса Христа. Пліній був типовим римським службовцем, який постійно звертався по інструкції до імператора в його бутність адміністратора провінції Витинія на північному заході Малої Азії. Вплив християнства був настільки сильний, що за свідченням Плінія чимало поганських храмів спорожніли і служби в них занедбали. Пліній не знав, як йому чинити з християнами, і через це він звертався по інструкції до імператора щодо того, як йому чинити і спинити занепад релігійного життя в його провінції. Що він пише про християн? «Вони мають звичай сходитися в певному означеному дні перед сходом сонця і в честь Христа як Бога, співали пісні і присягою зобов'язувалися не до якогось злочину, але до того, що не будуть чинити крадіжок, грабунку або перелюбу, що не ламатимуть даного слова, не заперечувати правди, коли б їх до цього змушували. Потім розходилися і знов збиралися, щоб спільно споживати звичайну і невинну страву.» З цього листа Плінія ми дізнаємося наступну інформацію про Ісуса Христа. Ранні християни зустрічалися регулярно, це перша думка, можливо у неділю. По-друге, ці зустрічі були невинні. По-третє, вони вшановували Христа як Бога. По-четверте, вони давали обітницю не чинити зла. По-п'яте, вони провадили життя морально-чисте і зразкове. І по-шосте, в їхній спільній трапезі можна припустити оцю співвідносну таємну Вечерю Господа Ісуса Христа зі спогадом про страждання і смерть Ісуса Христа. Ось таких три історичних свідчення нехристиянських авторів свідчить про те, що Ісус Христос був історичною Особою, було багато послідовників, час Його життя, згадуються всі ті біблійні персонажі, які беруть

участь під час моменту смерти й воскресіння Ісуса Христа. Але наводячи свідчення істориків варто також згадати і свідчення Нового Заповіту. Противники християнської віри намагаються спростувати свідчення авторів Біблії, вважаючи, що вони були заангажовані, що вони були упереджені. Тому до свідчень Нового Заповіту про воскресіння Ісуса Христа не варто дослухатися. Річ у тім, що оповісті авторів Нового Заповіту – це або розповіді очевидців, або ґрунтуються на оповістях очевидців. І не логічно їх оголошувати їх такими, тобто заангажованими й упередженими лише на тій підставі, що автори були християнами. Це все одно, що суддя спростовував би, розслідуючи справу про вбивство, не беручи до уваги слів тих, хто бачив убивцю. Чому ми можемо говорити про те, що свідчення Нового Заповіту – це історично достовірні свідчення Трохи про це ми вели мову в розділі, коли розглядали тему, чому Біблія – це Слово Боже. Але я тут хотів би стисло торкнутися Нового Заповіту. Коли ми розглядаємо достовірність стародавніх історичних документів, то слід брати до уваги кілька деяких фактів. По-перше, час проведення оригіналу; по-друге, як датувати достовірність оригіналу; по-третє, проміжок часу між проведенням оригіналу і знахідкою першої копії; і по-четверте, кількість наявних копій. І якщо врахувати ці моменти при розгляді свідчень авторів, то виявимо, що їхня достовірність просто непорушна і найвищої точності. Наприклад, по-перше, Ісуса розп'яли на початку, приблизно, 30-х років після народження Ісуса Христа, а перше Євангеліє з'явилося ймовірно наприкінці 60-х років. Можливо, навіть, раніше. І, відповідно, розрив у часі становить близько 30-ти років, друзі, до появи першого свідчення, що записано про цю подію. Тобто, лише 30 років. І на противагу деяким думкам, ці події були ще в живій пам'яті людей, які бачили ці події. В бібліотеці Джона Ріледза є частина прогалини з Євангелії від Івана, що датована 150 роком після Різдва Ісуса Христа. Цю копію з Нового Заповіту зроблено років на 50 раніше за інші. Наскільки ранній фрагмент є в частині Євангелія від Івана. Розрив у часі між оригіналом і цим фрагментом приблизно в 40-к років. Є також папірус під назвою Блутмера, що містить значну частину Євангелія від Івана з проміжком часу у 70 років. Є також інші копії з більшою частиною Нового Заповіту з проміжком часу приблизно у 110 років. Є також велика кількість, понад 13 тисяч рукописних давньогрецьких копій Нового Заповіту повних чи часткових. Порівняймо це з іншими давніми історичними книгами, наприклад, Цезар описав історію галльських війн, що тривали від сотого до сорок четвертого року до Різдва Христового. І ось найраніші копії його є манускрипт, що уклали через тисячу років після смерти автора. Тобто, рання копія від оригіналу тривалий інтервал – тисяча років. І до нашого часу дійшли десять таких копій, схожих манускриптів. Аристотель жив і писав приблизно десь 384- 322 рік до Ісуса Христа. І до наших днів дійшло тільки п'ять манускриптів. Причому найраніша копія є манускрипт, якого написали тисяча

сотого року після Різдва Христового. Тобто, 1400 років минуло між оригіналом і копією, що є в нас. Тацит, римський історик, це перше століття після Різдва Христового. До наших днів дійшла єдина копія, яку написано в тисячу сотому році після Різдва Ісуса Христа, тобто через десять століть по написанні оригіналу. І звісно, ми визнаємо, і Цезаря, і Платона, і Аристотеля, і Тацита, як істориків, їхні рукописи, хоч такий вимушений проміжок часу між оригіналами і копіями, але ми вважаємо, що вони є справжні й достовірні. Але якщо ось такий неупереджений підхід застосувати до Новозаповітних послань, де лише 30-40-50 років проміжку між оригіналом і копією. А в нас є 13 тисяч копій! Тож, звісно, результат такого тесту має бути на користь Нового Заповіту. І ми повинні, справді, добре подумати, чому я заперечую свідчення Нового Заповіту, тому що мій розум, логічні висновки вимагають цього. Або я лише не хочу приймати ці свідчення за достовірний історичний фактор.

Наступне, що я хотів би сказати, що ми можемо говорити про історичні свідчення, коли люди говорили про воскресіння Христа, будучи самовидцями, Є багато історичних, літературних, якихось юридичних свідоцтв, що підтверджують історичність воскресіння. Розгляньмо свідчення спеціаліста з римської історії, професора Томаса Арнольда, і він був 14 років директором відомої школи в місті Регбі, Англії. Автор тритомної історії Риму, завідувач катедри історії в Оксфорді, і він чудово розумів значення свідоцтв у ствердженні історичних фактів. І він писав: «Протягом багатьох років я вивчав історію минулих епох, і не знаю іншого факту в історії людства, який би був підтверджений доказами найбільш повними і точними, і найбільш переконливими для об'єктивного дослідження, ніж факт смерті і воскресіння Христа.» Також хочу навести приклад критика-текстолога, англійського дослідника Брука Форса з Оксфорда, який сказав: «Ознайомившись із сукупністю свідоцтв можна без перебільшень стверджувати, що в історії не було події кращої і різноманітної засвідченої, ніж воскресіння Христа.» Для мене було цікаве свідчення професора античної історії Пола Маєра, який працював в університеті Західного Мічигану, і він прийшов до висновку, наводжу його цитату: «Ретельно і неупереджено зваживши всі наявні свідоцтва, можна з цілковитою підставою за всіма правилами історичного дослідження зробити висновок, що того ранку гробниця Ісуса справді була порожньою. І до цього часу ні за літературними джерелами, ні за хронологічними дослідженнями не знайдено навіть малих даних, які б спростували це твердження.» І остання, що я хотів би навести, це свідчення Верховного судді Англії, лорда Калдекворта, який писав: «Моя віра від самого початку ґрунтувалася на тому, що з мого погляду являють нам об'явлення Біблії, й особливо це стосується Нового Заповіту. Євангелії і інші книги, що написані учнями Ісуса Христа пролунали для мене абсолютно переконливим доказом,

кажучи юридичною мовою на користь описаних в цих книгах фактам. Що ж стосується найважливішого факту християнства, тобто, переконання у воскресінні Ісуса Христа, то завжди, коли я намагався дослідити наявні докази з юридичного погляду, я приходив до переконання, що цей факт не викликає сумнівів.» На цьому я хотів би зупинитися у цій лекції. Тобто, Особа Ісуса Христа – це історична Особа. Про Нього свідчать і нехристиянські автори, стародавні історики, про Нього свідчать автори Нового Заповіту, їхні свідчення, неупереджені свідчення, достовірні свідчення, що підтвердженні багатьма дослідниками, що займаються текстами з погляду історії, з погляду юриспруденції, Ці свідчення викликають глибоку повагу і вони достовірні.